

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قم

دانشکده حقوق

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم شناسی

عنوان :

اهانت به مقدسات دینی در حوزه مطبوعات

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر ابوالفتح خالقی

نگارنده:

احسان حیدری

شهریورماه ۱۳۹۴

تقدیم به:

انبیاء الهی، ائمه ی معصومین علیهم السلام، اولیاء الله و

خانواده ام

مدیریت تحصیلات تکمیلی

تعهد نامه اصالت پایان نامه

اینجناب آقای احسان حیدری به شماره دانشجویی ۹۲۴۴۰۲۳۰۱۱ دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی که در تاریخ ۱۳۹۴/۶/۳۰ از پایان‌نامه خود تحت عنوان " اهانت به مقدسات دینی در حوزه مطبوعات " با کسب نمره ۱۹ و درجه عالی دفاع نموده‌ام، بدین وسیله متعهد می‌شوم:

۱- این پایان‌نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام‌شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان‌نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده‌ام.

۲- این پایان‌نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان‌نامه را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوط را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و دانشگاه قم مجاز است با اینجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی اینجناب هیچ‌گونه ادعایی نخواهم داشت.

صحت امضای دانشجو مورد تأیید است. نام و نام خانوادگی متعهد: احسان حیدری

تاریخ و امضاء

ناظر و نماینده تحصیلات تکمیلی

نام و نام خانوادگی: دکتر محمد خلیل صالحی

تاریخ و امضاء

تشکر و قدردانی

حمد و سپاس خدایی را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود. از پدر و مادر عزیزم که همواره مرهون زحمات و مهربانی‌هایشان هستم و مشوقم در تحصیل علم و دانش بودند کمال تشکر را دارم. بر خود لازم می‌دانم از تمامی اساتید بزرگوام، به ویژه اساتید دوره کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده‌اند تقدیر و تشکر نمایم. از استاد گرامی و بزرگوام جناب آقای دکتر ابوالفتح خالقی که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان‌نامه تقبل نموده‌اند نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

چکیده

اهانت به مقدسات اسلام موضوع تازه‌ای نیست. مقدسات مسلمانان همواره در طول تاریخ مورد بی‌حرمتی و اهانت دشمنان اسلام قرار گرفته است ولی متأسفانه در چند دهه‌ی اخیر به اوج خود رسیده است و این اهانت در قالب‌های مختلف آزادی بیان اعم از کتاب، مقاله، کاریکاتور و... بروز پیدا کرده است و اهانت‌کنندگان ادعا می‌کنند که آزادی بیان این حق را به آنان می‌دهد و هرگونه سرکوب و واکنش به اهانت‌ها را محدود کردن آزادی بیان می‌دانند. در این نوشتار به بررسی دیدگاه اسلام و غرب در رابطه با آزادی بیان و مقدسات و تعیین مصادیق مقدسات و همچنین به اهانت‌های صورت گرفته در حوزه مطبوعات ایران و غرب پرداخته‌ایم.

روش انجام این تحقیق توصیفی - تحلیلی است. با بررسی منابع اصیل اسلامی، کتاب‌ها و مقالات مرتبط - مطالب به صورت کتابخانه‌ای جمع‌آوری و مورد مذاقه و بررسی قرار گرفته است.

در دین اسلام مقدسات شامل مواردی است که مورد احترام جامعه اسلامی است و آنها عبارت است از: ذات مقدس باریتعالی، فرشتگان و ملائکه الهی، قرآن کریم، پیامبر اکرم (ص)، ائمه اطهار (ع)، شخصیت‌های بزرگ اسلامی و علمای دین، مکانها و زمانهای مقدس و به طور کلی تمامی اشخاصی که از هرگونه ناپاکی منزّه بوده و رعایت حرمت آنها ضرورت دارد. با توجه به نوع اهانت، برای مرتکب جرم اهانت به مقدسات، گاهی مجازات تعزیری در نظر گرفته می‌شود و در برخی موارد، وجود عوامل خاص، باعث تشدید مجازات می‌شود که در قالب اهانت منجر به سب النبی و ارتداد مطرح است.

واژگان کلیدی: اهانت، مقدسات، مطبوعات، آزادی بیان.

فهرست عناوین

صفحات	مطالب
۱-مقدمه.....	۱
۲-بیان مسئله.....	۱
۳-سئوالات تحقیق.....	۲
۴-فرضیات تحقیق.....	۲
۵-ضرورت تحقیق.....	۳
۶-اهداف تحقیق.....	۳
۷-پیشینه تحقیق.....	۳
۸-روش تحقیق.....	۵
۹-مشکلات تحقیق.....	۵
۱۰-ساماندهی تحقیق.....	۵
مبحث اول: مفهوم شناسی.....	۶
گفتار اول: معانی لغوی.....	۶
الف: توهین.....	۶
ب: مقدسات.....	۷
ج: مطبوعات.....	۸
د: آزادی بیان.....	۱۰

گفتار دوم: معانی اصطلاحی.....	۱۱
الف: توهین.....	۱۱
۱- از منظر اسلام.....	۱۱
۲- از منظر حقوقی.....	۱۲
۳- از منظر قانونی.....	۱۳
ب: مقدسات.....	۱۵
۱- از دیدگاه اسلام.....	۱۵
۲- از دیدگاه غرب.....	۱۸
ج: مطبوعات.....	۲۲
د: آزادی بیان.....	۲۴
۱- از دیدگاه اسلام.....	۲۴
۲- از دیدگاه غرب.....	۳۲
۱-۲- در اسناد و اعلامیه های حقوق بشری و بین المللی.....	۳۳
۲-۲- از دیدگاه اندیشمندان غرب.....	۳۴
مبحث دوم: پیشینه.....	۳۷
گفتار اول: پیشینه قلمرو مقدسات در سیر تحول قوانین ایران.....	۳۷
گفتار دوم: پیشینه آزادی بیان.....	۴۲
گفتار سوم: پیشینه مطبوعات.....	۴۵
الف: قبل از انقلاب اسلامی.....	۴۵
ب: بعد از انقلاب اسلامی.....	۴۸
مبحث سوم: مبانی.....	۵۰

گفتار اول: مبانی احترام به مقدسات.....	۵۰
الف: در اسلام.....	۵۰
۱- فطرت.....	۵۰
۲- همزیستی مسالمت‌آمیز (مؤلفه قلوبهم).....	۵۱
۳- تکلیف به تعظیم حرمت و شعائر الله.....	۵۲
ب: در اسناد بین‌المللی و حقوق بشری.....	۵۳
۱- حفظ نظم و اخلاق عمومی.....	۵۳
۲- احترام به شأن انسانی.....	۵۴
۳- حمایت از اقلیت‌ها و گروه‌های اجتماعی.....	۵۴
گفتار دوم: مبانی آزادی بیان.....	۵۵
الف: در اسلام.....	۵۵
۱- دلایل نقلی.....	۵۵
۲- اصول و نهادهای خاص.....	۵۸
۳- دلایل عقلی.....	۶۱
ب: در اسناد بین‌المللی.....	۶۲
۱- کشف و جستجوی حقیقت.....	۶۲
۲- توجیه غایت مدارانه انسانی.....	۶۳
۳- دموکراسی و ضرورت آزادی بیان.....	۶۴
۴- توجیه حقوق طبیعی مدار.....	۶۴

فصل دوم: قلمرو مقدسات در اسلام

مبحث اول: مقدسات	۶۵
------------------------	----

- گفتار اول: مصادیق مقدسات..... ۶۵
- گفتار دوم: مقدسات مذهب شیعه..... ۷۸
- گفتار سوم: مقدسات اهل سنت..... ۸۰
- الف: نظر مراجع معظم تقلید در رابطه با مقدسات اهل سنت..... ۸۲
- مبحث دوم: انواع جرم توهین به مقدسات..... ۸۳
- گفتار اول: توهین منجر به ساب النبی..... ۸۳
- گفتار دوم: توهین منجر به ارتداد..... ۸۵
- گفتار سوم: توهین منجر به تعزیر..... ۸۹
- مبحث سوم: عناصر تشکیل دهنده جرم اهانت به مقدسات..... ۹۱
- گفتار اول: عنصر قانونی..... ۹۱
- گفتار دوم: عنصر مادی..... ۹۴
- الف: ارتکاب رفتار مجرمانه..... ۹۴
- ب: موضوع جرم..... ۹۵
- ج: وسیله ارتکاب جرم..... ۹۵
- د: نتیجه رفتار مجرمانه..... ۹۶
- گفتار سوم: عنصر معنوی (روانی)..... ۹۶

فصل سوم: اهانت به مقدسات دینی در حوزه مطبوعات

- مبحث اول: اهانت به مقدسات در مطبوعات..... ۹۸
- گفتار اول: اهانت به مقدسات در مطبوعات ایران..... ۹۸
- الف: قبل از انقلاب اسلامی..... ۹۸
- ب: بعد از انقلاب اسلامی..... ۱۰۱

- ۱: هشدار مقام معظم رهبری نسبت به عملکرد مطبوعات در دوران اصلاحات ۱۱۲
- ۲: حکم حکومتی مقام معظم رهبری در مورد طرح اصلاح قانون مطبوعات در دوران اصلاحات..... ۱۱۵
- گفتار دوم: اهانت به مقدسات در مطبوعات غرب..... ۱۱۸
- الف: نامه مقام معظم رهبری به جوانان اروپا و آمریکای شمالی در پی اهانت به پیامبر اکرم(ص) در مجله شارلی ابدو
- فرانسه..... ۱۲۱
- مبحث دوم: مقابله با اهانت به مقدسات..... ۱۲۴
- گفتار اول: سیره معصومین(ع)..... ۱۲۴
- گفتار دوم: واکنش‌های اجتماعی..... ۱۲۷
- الف: واکنش‌های مردمی..... ۱۲۷
- ب: واکنش مراجع تقلید..... ۱۲۸
- گفتار سوم: واکنش‌های رسمی..... ۱۳۱
- الف: واکنش تقنینی..... ۱۳۱
- ب: واکنش قضایی..... ۱۳۲
- ج: سیاست جنایی اجرایی..... ۱۳۲
- پیشنهادات..... ۱۳۵
- نتیجه‌گیری..... ۱۳۶
- منابع و مآخذ..... ۱۳۸

فصل اول: کلیات و مبانی تحقیق

۱- مقدمه

۲- بیان مساله

در تمام جوامع بشری به نحوی اعتقاد به مقدسات وجود داشته است و برای مردم از احترام خاصی برخوردار بوده است نه تنها در اسلام، بلکه در سایر ادیان نیز وجود داشته است. اسلام نه تنها اهانت به مقدسات خود را امری نکوهیده و مستحق مجازات دانسته بلکه خداوند در آیه ۱۰۸ سوره انعام بر عدم اهانت به مقدسات مشرکین نیز تاکید نموده است. در حقوق اسلام، مقدسات دینی مورد حمایت قانونگذار گرفته و اهانت به آنها از جرائم مهم به شمار می رود به خصوص اهانت به پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) که تحت عنوان سب النبی مجازات شدیدی از جمله قتل بر آن مترتب است و قانونگذار نیز در ماده ۲۶۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ به این موضوع پرداخته است.

در دین اسلام مقدسات شامل مواردی است که مورد احترام جامعه اسلامی است و آنها عبارت است از: ذات باری تعالی، قرآن کریم، پیامبر اکرم (ص)، ائمه اطهار (ع)، مکانها و زمانه‌ای مقدس، ولی فقیه، مراجع عظام، مؤمنان و به طور کلی تمامی اشخاصی که از هرگونه ناپاکی منزه بوده و رعایت حرمت آنها ضرورت دارد. اهانت به مقدسات دین اسلام اگرچه امر تازه‌ای نیست و در طول تاریخ، دشمنان اسلام به روش‌های مختلفی دست به این قبیل حرکتها زده‌اند، اما در دوران اخیر این بی‌احترامی‌ها و اهانتها در شکل جدید و به طور فزاینده‌ای در حال گسترش است که نشان از بغض و کینه بیشتر دشمنان اسلام و قرآن می‌دهد. اهانت به مقدسات در حوزه مطبوعات یکی از روش‌هایی است که دشمنان اسلام به وسیله‌ی آن به مقدسات دین مبین اسلام در سال‌های اخیر اهانت می‌کنند. در جوامع غربی به دلیل حاکمیت فرهنگ سکولاری و عدم دغدغه دینی به بهانه‌ی آزادی بیان و مطبوعات، مقدسات دین اسلام را مورد هجمه و هدف قرار داده‌اند و مدعیان حقوق بشر و نهادهای بین‌المللی همچنان در سکوت به سر می‌برند.

البته اهانت به مقدسات تنها به کشورهای غربی و سکولار ختم نمی‌شود بلکه در موارد زیادی در بین خود مسلمانان و جوامع اسلامی نیز افراد کوردلی هستند که خود را روشنفکر می‌دانند و به دنبال تقلید و تأثیرپذیری از فرهنگ غرب مقدسات دین اسلام را مورد هجمه قرار می‌دهند.

در این نوشتار سعی بر آن داریم که مقدسات دین اسلام را بشناسیم و به این بحث بپردازیم که آیا به بهانه‌ی آزادی بیان و مطبوعات می‌توان به مقدسات اهانت کرد؟ و اینکه وظیفه ما مسلمانان در مقابل این اهانت‌ها چیست؟ و نمونه‌های از توهین‌های مطبوعاتی را که در قبل از انقلاب و بعد از انقلاب و در جوامع غربی رخ داده مورد مذاقه قرار داده و در آخر مروری بر حکم حکومتی رهبر معظم انقلاب در رابطه با مطبوعات در دوران اصلاحات داشته باشیم.

۳- سؤالات اصلی تحقیق

۱. جایگاه مقدسات در نظام کیفری ایران چگونه است؟

سؤالات فرعی تحقیق

۲. وظیفه دولت در قبال اهانت به مقدسات چیست؟

۳. وظیفه مسلمانان در مقابله با اهانت به مقدسات چیست؟

۴- فرضیات تحقیق

۱- قانون‌گذار ایران در قوانین مختلفی از جمله در قانون مجازات اسلامی، قانون اساسی و قانون مطبوعات، اهانت به مقدسات را جرم انگاری کرده و مجازات‌های شدیدی برای آن قرار داده است.

۲- دولت به عنوان قوه‌ای که سکان‌دار کشور و مسئول اجرای سیاست‌های کشور است باید بر مطبوعات نظارت داشته باشد.

۳- مقدسات متعلق به همه‌ی مسلمانان است و باید در مقابل اهانت به مقدسات واکنش نشان داده و با برنامه‌ریزی دقیق پاسخ‌های قاطعی را به اهانت‌کنندگان بدهند.

۵- ضرورت تحقیق

توهین به مقدسات اسلامی در چند دهه‌ی اخیر به شکل چشمگیری افزایش یافته است که این اهانت‌ها بیشتر در قالب مطبوعات دارای تنوع، انگیزه‌های متفاوت و بیشتر متوجه ائمه‌ی معصومین(ع)، قران کریم و ولایت فقیه است. واضح است که این روشی هدفمند از سوی جوامع غربی و دشمنان داخلی است که باید آن را جنگ نرم و ناتوی فرهنگی باهدف تخریب چهره‌ی اسلام و مسلمانان دانست. از این رو محقق به بررسی این موضوع پرداخته تا بدین وسیله گامی هرچند ناچیز در راه صیانت از اسلام و ارزش‌های آن برداشته باشد.

۶- اهداف تحقیق

هدف از این تحقیق این است که با مقدسات اسلام آشنا شده و روش‌های اهانت به آن‌ها را مورد بررسی قرار داده و بدانیم وظیفه ما مسلمانان در قبال اهانت به مقدسات چیست؟ و مطبوعاتی که در داخل و خارج کشور توسط دشمنان به مقدسات توهین کرده‌اند را مورد مذاقه و بررسی قرار دهیم.

۷- پیشینه تحقیق

جرم اهانت به مقدسات در حوزه مطبوعات از مسائل بسیار مهم در جوامع اسلامی است و از این رو نویسندگان و پژوهشگران اسلامی بنا به وظیفه و انگیزه‌های دینی در این زمینه به مطالعه پرداخته و کتب و مقالات و پایان‌نامه‌هایی تدوین کرده‌اند از جمله: پایان‌نامه‌هایی بررسی جرم اهانت به مقدسات در منابع فقهی شیعه از رحمت تولایی(دانشگاه قران و حدیث پردیس تهران ۱۳۹۲)، اهانت به مقدسات از دیدگاه قران کریم از فرحناز ذکری(دانشگاه شیراز ۱۳۹۰)، بررسی توهین به مقدسات در فقه امامیه و قانون مجازات اسلامی از محبوبه معدنچی(دانشگاه الزهراء ۱۳۹۰) توهین به مقدسات مذهبی در حقوق ایران از رشید عنایت تبار سما کوشی(دانشگاه تربیت مدرس ۱۳۷۷)، توهین به مقدسات در قوانین کیفری ایران از محمود

فریدونی فرد(دانشگاه قم ۱۳۸۲) مبانی جرم انگاری در حریم آزادی مطبوعات از فاطمه یازرلو(دانشگاه علامه طباطبایی ۱۳۹۰)، بررسی تطبیقی توهین به مقدسات در حوزه آزادی مطبوعات در ایران، انگلستان و ایالات متحده(دانشگاه شهید بهشتی ۱۳۸۵)، و مقالاتی از جمله بررسی عناصر متشکله جرم اهانت به مقدسات مذهبی از سعید مرجانی(مجله حقوق، شماره ۱۳۸۷، ۱۸۹)، توهین به مقدسات از عادل ساریخانی(فصلنامه علمی پژوهشی حقوق و علوم سیاسی، شماره ۴ و ۵، ۱۳۸۶) بررسی جرم اهانت به مقدسات از عباس زراعت(مجله حقوق دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۵۶، ۱۳۸۱)، مسئولیت بین‌المللی اهانت به مقدسات مسلمانان جهان از دیدگاه حقوق بین‌الملل از عباس علی حمید زنجانی(مجله اقتصاد، شماره ۲۷، ۱۳۸۶)، مقدسات و توهین به آن در حقوق کیفری ایران از سید ابراهیم قدسی و امین کوهیان افضل دهکردی(مجله فقه و اصول، شماره ۸۳، ۱۳۸۸) و کتبی از جمله بررسی فقهی و حقوقی جرائم مطبوعاتی از عادل ساریخانی، بررسی تحلیلی جرائم مطبوعاتی از عباس شیخ‌الاسلامی، جرائم مطبوعاتی از سعید مرتضوی و پایان داستان غم انگیز از حمید رسایی.

منابع یادشده توهین به مقدسات و آزادی مطبوعات را بیشتر از منظر حقوقی بررسی کرده‌اند و هیچ‌کدام از آن‌ها اهانت به مقدسات را به طور خاص در حوزه مطبوعات بررسی نکرده‌اند و همچنین مصادیق و نمونه‌های توهین‌هایی که در چند دهه‌ی اخیر در فضای مطبوعات رخ داده را به صورت دقیق مورد مذاقه قرار نداده‌اند، در این تحقیق می‌کوشیم این خلاء را به نحوی پوشش دهیم.

۸- روش تحقیق

روش نگارش این پایان‌نامه روش توصیفی-تحلیلی است. شیوه‌ی گردآوری اطلاعات اسنادی-کتابخانه‌ای است. به این ترتیب که با مراجعه به قرآن کریم، روایات و منابع فقهی-حقوقی اعم از کتب و مقالات، مجلات، روزنامه‌ها و سایتهای اینترنتی مطالب جمع‌آوری گردیده، مورد بررسی قرار گرفته و به نظم خاصی در آمده است.

۹-مشکلات تحقیق

گسترده‌گی موضوع و پراکندگی منابع مورد استفاده ایجاب می‌کند که دقت و وقت زیادی را صرف نگارش و تدوین تحقیق حاضر کرد. از یک سو باید بحث اهانت به مقدسات را بررسی می‌کردیم و از سویی دیگر باید به بحث جرائم مطبوعاتی می‌پرداختیم و اهانت‌هایی که در حوزه مطبوعات در قالب آزادی بیان و... به مقدسات مسلمانان شده بود را جمع‌آوری و نگارش می‌کردیم. این امر مستلزم این بود که کتب‌های مختلف، مجلات، روزنامه‌ها و سایت‌های اینترنتی زیادی را مورد مطالعه و بررسی قرار دهیم.

۱۰-سامان‌دهی تحقیق

تحقیق حاضر در سه فصل تدوین و نگارش شده است. که در فصل اول کلیات و مقدمات تحقیق از جمله معانی لغوی و اصطلاحی اهانت، مقدسات، مطبوعات، آزادی بیان و همچنین پیشینه مقدسات، مطبوعات و مبانی مقدسات و آزادی بیان را هر کدام از دیدگاه اسلام و اسناد بین‌المللی و غرب مورد بررسی قرار داده و در فصل دوم به قلمرو مقدسات در اسلام (مصادیق مقدسات، مقدسات شیعه و اهل سنت) و انواع جرم توهین به مقدسات و عناصر تشکیل‌دهنده جرم اهانت به مقدسات و در فصل سوم اهانت‌ها را صورت گرفته در حوزه مطبوعات را با بیانات و هشدارهای صریح مقام معظم رهبری مورد مذاقه قرار داده و در مبحث آخر نحوه برخورد و مقابله با اهانت‌کنندگان به مقدسات را بررسی کردیم.

مبحث اول: مفهوم شناسی

گفتار اول: معانی لغوی

الف: توهین

توهین مصدر باب تفعیل کلمه‌ای است عربی از ماده (وهن) به معنی ضعف و سستی. خلیل در کتاب العین می‌گوید: «الوهن الضعف فی العمل و فی الشیاء، و کذلک فی العظم و نحوه..»^۱؛ یعنی سستی در کار و اشیاء و همچنین در استخوان و غیره؛ در لسان العرب نیز آمده است: «الوهن الضعف فی العمل و الامر و کذلک فی العظم و نحوه»^۲ یعنی سستی در کار و امور و استخوان و غیر آن، همچنین راغب اصفهانی وهن را به «ضعف من حیث الخلق و الخلق»^۳ یعنی سستی از حیث بدن و رفتار، دانسته است. از مجموع کتب لغت چنین استفاده می‌شود که توهین به معنای ضعیف و سست گردانیدن است بنابراین وقتی گفته می‌شود: «اوهنه و وهنه ای اضعفه»^۴ یعنی او را تضعیف و سست کرد، خواه ضعف و سستی در بدن باشد و یا در عمل و یا ضعف و سستی در اعتبار و حیث طرف مقابل. در لغت فارسی هم توهین به معنای سست کردن، سست گردانیدن، ضعیف گردانیدن، خوار کردن، خوار شمردن، ضعیف و سست شمردن و حقیر و سبک داشتن آمده است.^۵

ب: مقدسات

مقدسات جمع مقدسه و واحد آن مقدس به معنای پاک کرده، به پاک خوانده شده، پاک و پاکیزه و منزه است.^۶ محمد معین برای کلمه مقدس سه معنی ذکر کرده است: ۱- پاک و پاکیزه، منزه ۲- مرد خدا که از

۱. خلیل بن احمد الفراهیدی، العین، قم، دار الهجره، چاپ دوم، ۱۴۰۹، ج ۴، ص ۹۲.

۲. ابن منظور، لسان العرب، قم، نشر ادب حوزه، ۱۴۰۵ ه.ق، ج ۱۳، ص ۴۵۳.

۳. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، بیروت، دارالفکر، بی تا، ص ۵۳۵.

۴. محمد مرتضی الزبیدی، تاج العروس، بیروت، مکتبه الحیاه، بی تا، ج ۹، ص ۳۶۴.

۵. علی اکبر دهخدا، لغت‌نامه، زیر نظر محمد معین و سید جعفر شهیدی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم از دوره جدید، ۱۳۷۷، ج ۵، ص ۷۱۶۰.

۶. دهخدا، پیشین، ج ۱۴، ص ۲۱۳۱۸.

منهیات بپرهیزد، پارسا ۳- آنچه از نظر دینی مورد توجه و تقدیس قرار گیرد.^۱ قدس که ریشه لغوی مقدسات است به معنای پاکی و پاک شدن آمده است.

در لغت عرب لفظ قدس و قداست عموماً ما به طهارت و برکت معنی شده است. در لسان العرب آمده که: «القدس الطهارة و القدس هو الطاهر المنزه عن العيوب و النقائص. و التقديس التطهير و التبریک و تقدس ای تطهیر ای بیت المقدس ای البیت المطهر ای المكان الذی يتطهر به من الذنوب. و القدس البركة و روح القدس جبرئیل (ع) معناه روح الطهارة ای خلق من طهارة^۲» یعنی قدس به معنی طهارت است و قدوس به معنی پاک و منزله از عیوب و نقایص هست؛ و تقدیس به معنی تطهیر و برکت دار شدن است. بیت المقدس یعنی خانه مطهر و مکانی که به سبب آن می‌توان از گناهان پاک شد. قدس هم به معنی برکت است؛ و روح القدس جبرئیل است که به سبب این که از طهارت و پاکی خلق شده به این نام نامیده می‌شود. راغب اصفهانی می‌گوید: «التقدیس التطهیر اللمی المذكور فی قوله «و يطهرکم تطهیرا» دون التطهیر الذی هو ازالة النجاسة المحسوسة» یعنی تقدیس همان طهارتی است که در آیه تطهیر آمده نه به معنی طهارت از نجاست ظاهری و در مورد «ارض المقدسه» می‌گوید: «المطهر من النجاسة ای الشکر^۳» به اعتقاد وی مراد از قداست طهارت معنوی است نه طهارت از نجاست.

ملاحظه می‌شود که اهل لغت قداست را به معنی طهارت گرفته‌اند طهارت از هر عیب و نقص. تفاوتی که بین قداست و طهارت وجود دارد این است که قداست بیشتر به طهارت معنوی نظر دارد تا پاکیزگی جسمانی، برخلاف لفظ طهارت که هم تطهیر معنوی به کار می‌رود و هم تطهیر مادی و جسمانی.

ج: مطبوعات

^۱ محمد معین، فرهنگ فارسی، ج ۵، چاپ پنجم، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۲، ص ۴۲۹۱.

^۲ ابن منظور، لسان العرب، پیشین، ج ۱۱، ص ۶۰.

^۳ راغب اصفهانی، پیشین، ص ۴۱۱.

در فرهنگ‌های لغت فارسی، عربی، انگلیسی به جای واژه مطبوعات از کلماتی مانند روزنامه، جریده و صحیفه استفاده و واژه مطبوعات که ریشه‌ی آن طبع است نیز در معانی مختلفی استعمال شده است. منظور از مطبوعات در معنای عام آن، هرگونه ورقه و نشریه اعم از روزنامه به معنای رایج، مجله، اعلامیه یا بیانیه و امثال آن است.^۱ در برخی از فرهنگ‌ها در بیان معانی طبع و مطبوعات چنین آمده است: «مهر زدن، نشان گذاشتن، علامت زدن، چاپ کردن، سرشت و...». ^۲ با توجه به معنای مورد نظر از مطبوعات در بعضی از منابع، مطبوعات به معنای هر چیزی است که چاپ شده باشد. ویژگی اصلی مطبوعات در معنای عام، چاپی بودن آن است. یکی از معانی طبع در کتاب‌های لغت به معنای همان «مهر زدن» است.^۳ و در کتاب مفردات راغب گفته شده است: طبع آن چیزی است که شیئی را به صورتی و شکلی در آوری، مثل طبع سکه و درهم و طبع اعم از ختم است.^۴ صاحب کتاب قاموس قران در توضیح اعم بودن طبع می‌گوید: طبع از ختم اعم است؛ زیرا فقط مهر زدن است، ولی طبع در آن و نیز در تصویر و منقش کردن به کار می‌رود.^۵ برخی گفته‌اند: «مطبوعات به معنای نوشتجات چاپی آمده است و جمع مطبوع است به معنی طبع شده، چاپ شده...».^۶ دکتر محمد معین مطبوع را چاپ‌شده، سپس مطبوعات را جمع مطبوعه، یعنی نوشته‌های چاپی و روزنامه‌ها و مجلات معنا کرده است.^۷

مطبوعات در مفهوم خاص و معنای مصطلح امروزی به معنای کاغذ اخبار یا روزنامه و اقسام آن شامل هفته‌نامه، ماهنامه، فصلنامه و... با خصوصیات چاپ ادواری و نام ثابت به‌کاررفته است.^۸ بنابراین مطبوعات در مفهوم مضیق تنها شامل نشریات دوره‌ای یا غیر دوره‌ای مکتوب است که به مطبوعات نوشتاری شهرت یافته است. در مقابل مفهوم موسع آن، انتشار افکار و عقاید و انواع شیوه‌های بیان چه نوشتاری و چه

۱. مصطفی رحیمی، قانون اساسی ایران و دموکراسی، چاپ سوم، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۵۷، ص ۱۹۲.

۲. آذر تاش آذر نوش، فرهنگ معاصر فارسی عربی، ج اول، نشر نی، ۱۳۷۹، ص ۳۸۸.

۳. ابن منظور، لسان العرب، پیشین، ج ۸، ص ۱۱۹-۱۲۰.

۴. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، چاپ دوم، انتشارات خدمات چاپی، ۱۴۰۴ق، ص ۳۰۱.

۵. علی‌اکبر قرشی، قاموس قران، چاپ پنجم، ج ۳، تهران، دارالکتب السلامیه، ۱۳۶۷، ص ۲۰۵.

۶. علی‌اکبر دهخدا، پیشین، ج ۵، ص ۶۷۲۲.

۷. محمد معین، پیشین، ج ۱، ص ۱۲۲۵.

۸. عباس شیخ السلامی، جرائم مطبوعاتی، مشهد، انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۰، ص ۲۰.

دیداری و نیز همه رسانه‌های عمومی و وسایل ارتباط جمعی را شامل می‌شود. آنچه امروزه به عنوان مطبوعات در عالم شناخته می‌شود، همان مفهوم خاص و مضیق مطبوعات است؛ و مردا ما در این نوشتار همان مفهوم خاص مطبوعات است؛ زیرا اگرچه کتاب ممکن است دارای سه ویژگی چاپی بودن، تهیه و تنظیم در داخل کشور و در معرض استفاده عموم گذاشته شدن باشد، اما کتاب غالباً دارای ویژگی‌های دیگر مطبوعات به معنای خاص نمی‌شود؛ به بیان دیگر کتاب خصوصیات انتشار مداوم در فواصل منظم بیش از یک بار در سال یعنی حداقل دو بار در سال را ندارد و مفهوم جدید مطبوعات شامل آن نخواهد بود.^۱

د: آزادی بیان

آزادی در فرهنگ معین این‌گونه تعریف شده است: «حریت، آزادی، آزادمردی، رهایی، خلاص، شادی، خرمی، استراحت، آرامش، جدایی، دوری، شکر، سپاس، حق شناسی»^۲ اصل و ریشه آزادی و معادل عربی آن یعنی «حریت» یا هرچه باشد، در طول تاریخ برای بیان معانی مختلفی به کاررفته است. آزادی در ادب فارسی از دیرباز کاربرد داشته است. نویسندگان و شعرای ایرانی آن را در معانی مختلفی مانند: «آزادی، حریت، آزاد مردی، رهایی، شادی، استراحت، آرامش، سپاس، حق شناسی و به ویژه در مفهوم ضد بردگی و بندگی به کار برده اند»^۳. در فرهنگ عمید نیز آزادی به معنی: آزاد بودن، رهایی و ضد بندگی آمده است.^۴ است.^۴

واژه بیان برخلاف آزادی و مانند تقدس ریشه عربی دارد که در فرهنگ لغات فارسی نیز تعریف شده است. در فرهنگ عمید واژه‌ای عربی به معنای پیدا و آشکار شدن، فصاحت و زبان‌آوری، سخن آشکار و فصیح و شرح و تعبیر تعریف شده است.^۵ دهخدا بیان را به پیدا و آشکار، سخن پیدا و گشاده گفتن تعریف کرده

۱. عادل ساریخانی، پژوهش فقهی-حقوقی در جرایم مطبوعاتی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، 1389، ص 28.

۲. محمد معین، پیشین، ص 114.

۳. علی‌اکبر دهخدا، لغت‌نامه دهخدا، تهران، نشر مؤسسه لغت نامه دهخدا، ج 2، 1325، ص 86.

۴. حسن عمید، فرهنگ فارسی، چاپ چهارم، تهران، انتشارات سپهر، 1362، ص 28.

۵. همان، ص 397.